

Inbreng van het College voor de Rechten van de Mens voor het rondetafelgesprek op 23 september 2015 over burgerschapsvorming

1. Inleiding

Het College is verheugd dat u bij dit rondetafelgesprek over burgerschapsvorming ook aandacht wil schenken aan mensenrechten. Want de vorming van burgerschap moet vooral gaan over *kennis van en oefenen met democratisch burgerschap en mensenrechten*. Dat concludeerde de Onderwijsraad al in 2012 en valt ook steeds meer te beluisteren in de debatten in uw Kamer. Het College vindt dan ook dat dit geborgd dient te zijn in het curriculum voor het funderend onderwijs en voor het mbo. Tevens is voldoende aandacht hiervoor in de opleiding en training van docenten gewenst.

Het College adviseerde onlangs het Platform2032 over het nieuwe curriculum voor het funderend onderwijs en zond u dat ook toe.¹ In deze bijdrage aan het debat wil het College voor een drietal punten in het bijzonder uw aandacht vragen.

2. Democratisch burgerschap en mensenrechten: voor een stimulerend en veilig schoolklimaat

Het ITS-onderzoek laat zien dat een vijfde van de leraren problemen ondervindt bij het aan de orde stellen van gevoelige maatschappelijke thema's. Veel van deze thema's hebben een link met de rechten van de mens, zoals de vrijheid van meningsuiting, de godsdienstvrijheid, het recht op gelijke behandeling en non-discriminatie, het recht op eigen seksuele voorkeur en gender identiteit en, met betrekking tot de Holocaust, het genocideverbod, het recht op leven en het verbod op marteling. Het zijn rechten die in de Nederlandse Grondwet en in diverse internationale verdragen verankerd zijn. Nederland speelde een belangrijke rol bij de totstandkoming van veel van die bepalingen.

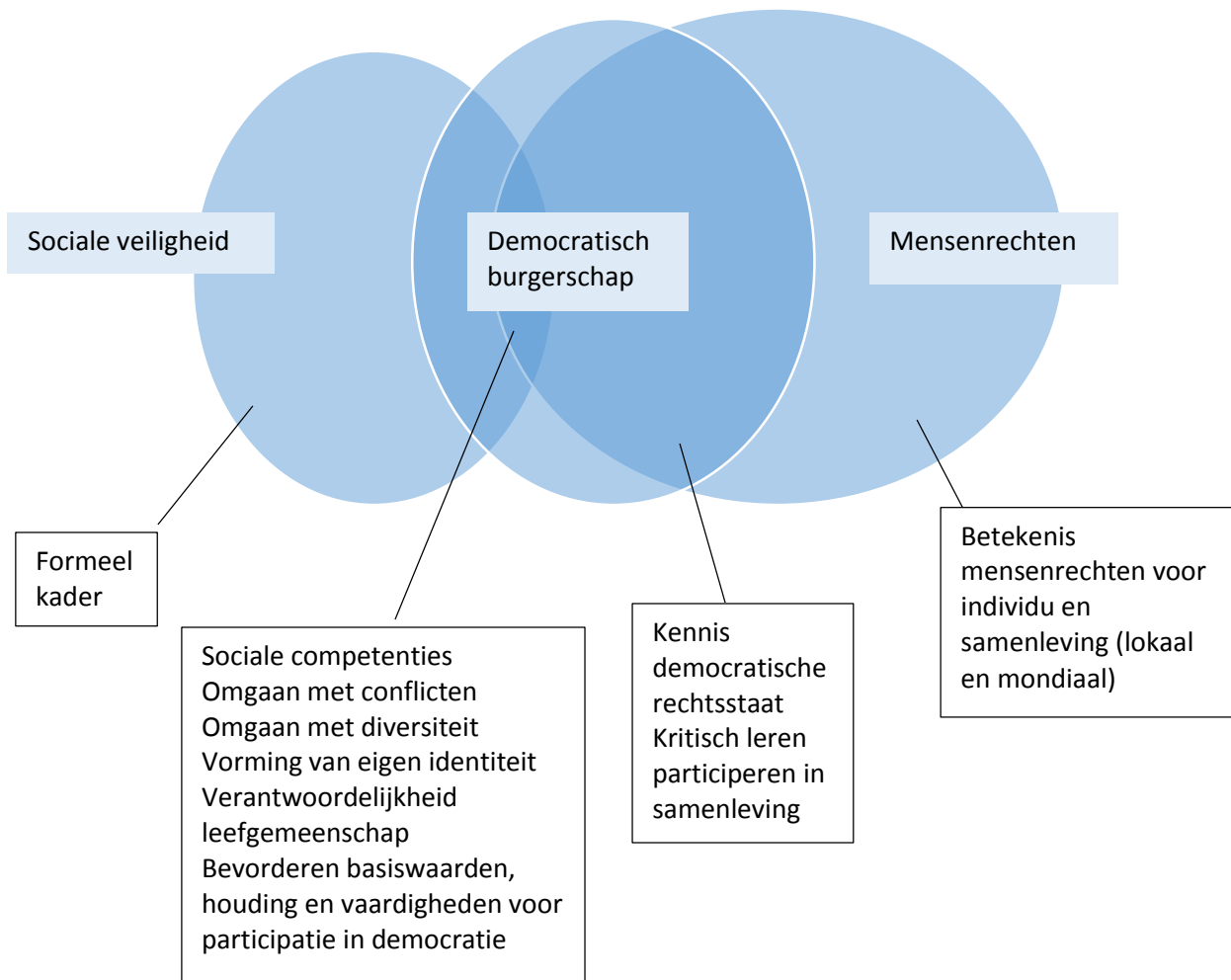
Mensenrechten zijn een verankering van gedeelde waarden, zoals respect voor elkaar (elkaars rechten en vrijheden), gelijkwaardigheid, zelfbeschikking en het vreedzaam oplossen van ruzies en conflicten. Veel mensen zijn het met deze rechten en vrijheden eens, voor sommigen liggen sommige rechten of vrijheden gevoelig. Het College acht het essentieel dat leerlingen op school de mensen- en ook kinderrechten leren kennen en ermee oefenen. Het draagt bij aan de waarden- en identiteitsontwikkeling van de leerlingen en bereidt hen voor op participatie in de democratische samenleving.

Uit diverse onderzoeken blijkt dat een schoolbrede aanpak van mensen- en kinderrechten zorgt voor een positief schoolklimaat en probleemgedrag kan voorkomen.² Ook de Stichting School en veiligheid wijst er op dat zorgen voor sociale veiligheid over méér gaat dan het tegengaan van onveiligheid. 'Het formele kader van bijvoorbeeld het schoolveiligheidsplan is randvoorwaarde voor sociale veiligheid. Maar het is de school zelf die voortdurend met elkaar zorg draagt voor een veilig school- en klassenklimaat.'³ Precies daar zit de overlap met democratisch burgerschap en mensenrechten. Het College heeft die overlap in zijn advies aan het Platform Onderwijs 2032 als volgt verbeeldt:

¹ Advies te vinden op <https://mensenrechten.nl/publicaties/detail/35843>.

² Sebba en Robinson 2010, p. 3 - 6; www.kinderrechtenschool.be; Covell en Howe 2005.

³ Zie <http://www.schoolenveiligheid.nl/thema/burgerschap>.

Het College raadt u dringend aan om deze drie velden in nauwe samenhang op hun merites voor het onderwijs te beoordelen. Los van eventuele verschillende domeinen en wetten. Wat willen we op school realiseren? Kunnen we deze opdrachten voor de scholen meer harmoniseren, opdat het voor scholen zelf duidelijker is waar het naartoe moet? Het College denkt daarover graag met u mee.

3. Mensenrechten op school

Bij het pleidooi voor meer aandacht voor mensenrechten op school gaat het om onderwijs *over, door* en *voor* mensenrechten:

- Onderwijs over mensenrechten: kennis en begrip van mensenrechtennormen en verdragen en ook de onderliggende waarden. Bij kinderrechteneducatie staat het Kinderrechtenverdrag centraal.
- Onderwijs door mensenrechten: leren door inclusieve, participerende en democratische methodes die de rechten van zowel docenten als leerlingen respecteren. Practice what you preach.
- Onderwijs voor mensenrechten: onderwijs waarbij mensenrechten in de praktijk worden gebracht, dat mensen in staat stelt hun eigen rechten uit te oefenen en om die van anderen te respecteren en te bevorderen.

Mensenrechtenonderwijs moet bijdragen aan een mensenrechtencultuur, dat wil zeggen een cultuur waarin mensenrechten door iedereen in de maatschappij begrepen en bevorderd worden. Het gaat dan om meer dan alleen het leren over de diverse rechten. Om de leerlingen de betekenis van mensen- en kinderrechten echt goed te laten begrijpen,

is het belangrijk zich op verschillende leerdimensies te richten en ernaar te streven mensenrechteneducatie schoolbreed op te pakken. Om steeds opnieuw door een mensenrechtenbril te kijken naar het schoolleven en daar consequenties uit te trekken. Zeker voor kinderen is het heel krachtig om te leren dat zij zelf rechten hebben en dat volwassenen, en vooral de overheid, die horen na te komen.

Het College faciliteert momenteel een Leerkring Mensenrechten op school met docenten, teamhoofden en leerlingen van 7 scholen uit het voortgezet onderwijs. Zij zijn allen aan de slag gegaan om mensenrechten een prominentere plek binnen het onderwijs te geven, op een manier die past bij hun scholen. Het College nodigt u vast uit om in mei 2016 aan de conferentie deel te nemen waarbij de resultaten van deze leerkring gepresenteerd worden.

4. Docenten hebben behoefte aan meer inhoudelijke kennis

Als er nu in de klas gesproken wordt over maatschappelijke thema's gaat het al snel over wat de leerlingen ervan vinden en niet over basiswaarden en vastgelegde afspraken zoals de rechten van mensen en de vastgestelde begrenzing daarvan. Het College vindt dat er in de klas zeker ruimte mag en ook moet zijn om die ter discussie te stellen maar wel vanuit kennis over die regels.

De leraren in het ITS onderzoek geven aan dat zij meer kennis over de maatschappelijke thema's en de achtergronden ervan nodig hebben, om deze goed in de klas te kunnen bespreken. Het is jammer dat de regeringsreactie zich hoofdzakelijk richt op het ondersteuningsaanbod bij het oplossen van conflicten en escalaties. Terwijl leraren ook aangeven inhoudelijke ondersteuning nodig te hebben, daar niet over te beschikken en daarom gastdocenten uit te nodigen. Hoe waardevol ook, maar zo creëren we geen stabiele basis voor deze onderwijskundige opdracht. Het College beveelt daarom aan dat in de opleiding en training van docenten veel meer aandacht is voor democratisch burgerschap en mensenrechten en hoe dit op leerlingen over te brengen. Het is belangrijk dat zij zich realiseren dat zij ook mensen- en kinderrechten kunnen voorleven, door er gericht en bewust naar te handelen. Het kost docenten dan minder tijd om lessen op dit vlak voor te bereiden en dat is belangrijk, gezien de geringe voorbereidingstijd waar zij over beschikken.

Daarnaast is het belangrijk dat docenten laagdrempelig kunnen beschikken over lesmateriaal en voorbeelden van een succesvolle aanpak. Zij kunnen nu terecht bij de website 'burgerschap in de school' van SLO, de lijst van materialen over mensenrechten van het College en de vernieuwde website van het Platform Mensenrechteneducatie.

5. Mbo

In het mbo ontbreekt een structurele inbedding van het onderwijs in mensenrechten, zo blijkt uit een inventarisatie van het College. De inrichting en de organisatie van het mbo waarborgen niet dat mbo studenten voldoende kennis opdoen van mensenrechten en met mensenrechten kunnen omgaan. Er zijn voor het mbo geen duidelijke criteria voor goed burgerschapsonderwijs en evenmin voor mensenrechteneducatie. Mensenrechten kunnen aan de orde komen binnen het generieke burgerschapsonderwijs, en binnen de kwalificatiedossiers en de nieuwe keuzedelen. Het College bepleit om deze drie velden in samenhang met te elkaar onderzoeken om op die manier een gedegen en effectieve aanpak te formuleren.